

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНІКИ**

Проблема формування професійних якостей майбутніх педагогів засобами педагогічної техніки набуває актуальності у сучасних умовах розвитку вищої освіти. Це питання гостро стояло у наукових працях вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячених вивченню сутності та структури педагогічної діяльності (А.Богуш, І.Зязюн, Н. Кузьміна, А.Макаренко, Д. Ніколенко, О. Пехота, В.Сластьонін, Ю.Турчанінова та ін.); психології особистості майбутнього вчителя і теорії професійно-педагогічної діяльності (Г.Балл, І.Бех, А.Вербицький, Е.Карпова, Н. Кічук, З.Курлянд, М.Кухарев, А.Линенко, В.Радул, Р.І. Хмельюк та ін.).

Згідно тлумачення в словнику Душкова Б.О., професійні якості – окремі динамічні властивості особистості, її психічні й психомоторні властивості (виражені рівнем розвитку відповідних процесів), а також фізичні якості, які відповідають вимогам певної професії й сприяють успішному оволодінню нею. Професійні якості є одним із найважливіших чинників професійної придатності, вони не тільки побіжно характеризують певні здібності, але й органічно входять до їх структури, розвиваючись у процесі навчання й практичної діяльності. Як вважає А.Маркова, професійні якості, з одного боку, є передумовою професійної діяльності, а з іншого – вони самі удосконалюються, шліфуються в ході діяльності, будучи її новоутворенням.

Найбільш ефективно формування професійних якостей відбувається у ході опанування студентами педагогічної техніки.

Педагогічна техніка – це вміння використовувати психофізичний апарат як інструмент виховного впливу, це прийоми володіння собою (своїм організмом, настроєм, мовленням, увагою й уявою) і прийоми впливу на інших вербальними і невербальними засобами (за Д. Ніколенко).

Так, А.Макаренко підкреслював, що викладач повинен уміти впливати не тільки словом, а й поглядом, повинен бути актором, уміти відчувати учнівську аудиторію і керувати нею. Він вважав, що є багато педагогів, котрі блискуче володіють своїм фахом, досконало знають свій предмет, але не вміють передати ці знання учням через відсутність умінь з педагогічної техніки [1].

В свою чергу І.Зязюн зазначає, що формування професійних якостей педагогів засобами педагогічної техніки має досягатися такими шляхами: навчитися диференціювати й адекватно інтерпретувати невербальну поведінку інших людей, розвивати вміння «читати обличчя», розуміти мову тіла, часу, простору у спілкуванні, прагнути розширити особистий діапазон різних засобів шляхом тренувальних вправ (розвиток постави, ходи, міміки, візуального контакту, організація простору) і самоконтролю зовнішньої техніки; домагатися того, щоб використання зовнішньої техніки відбувалося органічно з внутрішнім переживанням, як логічне продовження педагогічного завдання, думки і почуття вчителя. Йому слід не приміряти образи, а виявляти зовні зміст задуму педагогічної дії, знявши «м'язові затиски», скутість, щоб внутрішнє тепло думки і почуття благородно сяяло в його погляді, міміці, слові [2].

Водночас досягнення виразності педагогічної техніки – лише одна зі сходинок до педагогічної майстерності. Техніка без усвідомлення завдань педагогічної дії, без розуміння мотивів діяльності майбутніх педагогів, істинної суті результатів взаємодії залишиться порожньою формою, що не має змісту. Отже, опанування її прийомами має здійснюватися в контексті підвищення загальної педагогічної культури вчителя [3]. До педагогічної культури відносяться професійна спостережливність, увага, педагогічний такт, розподілення уваги, вимогливість [1].

Майбутній педагог повинен оволодіти педагогічною технікою, яка містить у собі вміння знайти вірний тон і стиль спілкування з дітьми, опанувати й керувати їхньою увагою, обирати оптимальний темп навчання, стримувати прояв своїх почуттів, переконливо виражати зовні (мімікою, жестикуляцією, голосом) своє відношення до дій і вчинків учнів. До педагогічної техніки І.Раєнко відносить певний набір умінь в організації самоосвіти й самовиховання, спілкування з учнями, вибору потрібного тону й стилю роботи, навичок організації й керування своєю увагою, мисленням, пам'яттю, увагою, а також увагою, пам'яттю, мисленням, увагою учнів, умінь визначати широкердечний стан учнів по зовнішніх ознаках поведінки, навичок спеціальних педагогічних якостей - мови, жести, міміки, постави й т.д.

На думку Ю.Турчанінової, оволодіння педагогічною технікою є однією зі сходинок до професійної майстерності. Педагогічна техніка в структурі педагогічної діяльності виконує роль інструмента, за допомогою якого відбувається розв'язання навчально-виховних завдань.

За результатами проведення дослідження серед студентів факультету дошкільної та початкової освіти було виявлено та побудовано ієрархію рівнів сформованості професійних якостей у процесі опанування педагогічною технікою.

Таблиця ієрархії професійних якостей

Вид компонента пед. техніки	Рівень володіння	Ієрархія за показниками
зовнішній вигляд (мистецтво одягатися з урахуванням особливостей професійної діяльності)	8,5	1
пластика руху (володіння своїм тілом, уміння ходити, сидіти, стояти)	7,5	2
володіння мімікою, жестами	7	3
сформованість мовленнєвої культури	6	4
вироблення оптимального стилю в навчально-виховній діяльності	5,5	5
уміння вправно й доцільно здійснювати окремі дидактичні операції	5	6
здатність керувати своїм психічним станом і станом вихованців	5	7

Рівень сформованості компонентів педагогічної техніки визначався за 10-бальною шкалою оцінювання.

Проведене дослідження засвідчує, що формування професійних якостей засобами педагогічної техніки відбувається насамперед у процесі педагогічної практики, занять з психолого-педагогічних дисциплін, на заняттях з професійної науково-предметної підготовки, а саме методик дисциплін початкової освіти. Виконання завдання з формування у студентів повної структури навчальної діяльності дозволяє їм повною мірою усвідомити себе у професійній ролі, оцінити свої можливості, достоїнства й недоліки власної діяльності, свідомо формувати свої професійні якості.

ЛІТЕРАТУРА:

- Кузьміна Н.В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В.Кузьмина. – М.: Высшая школа, 1990. – 117 с.

2. Макаренко А.С. О моем опыте / Пед. соч. В 8 т. – Т.4. – М., 1983-1986. АПН СССР. – 398 с.

3. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамушенко, І.Ф. Кривонос та ін. – К.: Вища школа. – 1997. – 349 с.

4. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2002. – 516 с.

5. Хоружа Л. Проектна культура вчителя: етичний компонент // Шлях освіти. – 2005. - №2. – С.11-15.

Явковська І.М.

Інститут педагогіки та психології

Національний Педагогічний Університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна.

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНІХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Відродження Національної освіти і культури в нашій державі та входження України в європейський освітній простір висунули нові вимоги до освіченості особистості, яка проживатиме в XXI столітті. Освіта визначена як основа розвитку держави, його стратегічна і людинотворча сфера, дієвий чинник модернізації, нарощування інтелектуального і духовного потенціалу суспільства.

В умовах оновлення національної системи освіти проблема художньо-естетичного виховання набуває особливої актуальності, оскільки засобами різних видів мистецтва сприяє розвитку особистісного ставлення до культуротворчих процесів сьогодення, формуванню художньої картини «образу світу». У змісті директивних освітніх документів («Закон України «Про освіту», «Державна національна програма «Україна: XXI століття», «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті» та ін.) – передбачається «розвиток у молодших школярів особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння й створення художніх образів, художньо-творчої самореалізації, духовного самовдосконалення» [2, с. 31].

Мистецтво є могутнім засобом вдосконалення індивіда, воно зумовлюється розвитком творчих здібностей образного мислення, естетичної сфери і свідомості (Г. Костюк, Т. Шевченко, П. Яковсон). Реалізувати можливості мистецтва з необхідною повнотою можна, вирішивши ряд складних завдань, які стоять перед школою і вчителем. Одним з таких завдань є педагогічне керування процесом сприйняття, усвідомлення та зображення оточуючого світу на уроках образотворчого мистецтва.

У Державному стандарті освітньої галузі «Мистецтво» (початкова ланка) серед інших його видів образотворче мистецтво виділено як домінуючий. Це пояснюється його унікальним, художньо-емоційним впливом на загально-естетичний і художньо-творчий розвиток особистості молодшого шкільного віку. Загальними завданнями початкової ланки сучасної освіти для всіх гуманітарних предметів є: формування гармонійної особистості засобами мистецтва, розвиток її духовних інтересів та творчих здібностей та ін., зокрема в галузі образотворчого мистецтва виступають – художньо-розвиткові завдання, оскільки їх вирішення забезпечує достатність рівня «художньо-творчої особистості, що і визначає ступінь залучення її до глобальних культурогенних процесів» [2, с. 31].

За допомогою освітніх галузей, однією з них є галузь «Мистецтво», визначається інваріантна складова змісту початкової освіти, яка формується на державному рівні, а також є обов'язковою для всіх загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування та форми власності.